

Rensdyrtalg, kandis, rypekro–snaps og gode historier til kaffen

Små glimt af Jens Rosings verden

Af Keld Hansen

I 1960'erne og ind i 70'erne var Nationalmuseets etnografiske samling i Ny Vestergade et rent eldorado for arktisk interesserede forskere og formidlere, og det er den forhåbentlig stadig, selv om man også her er gået ind i EDB-alderen. Takket være store betydningsfulde arkæologiske udgravninger i Grønland og ikke mindst resultatet af Knud Rasmussens etnografiske indsamlinger på 5. Thule Ekspedition var udstillinger og ikke mindst magasinernes kældre, skuffer og skabe fyldt til bristepunktet med slæder, skindbetrukne fartøjer, dragter, redskaber m.m.

I begyndelsen af 1960'erne var Kaj Birket-Smith afdelingens leder. Han havde selv været med på en del af den store slæderejse. Senere blev lederposten overtaget af arkæologen Helge Larsen, som havde deltaget i andre ekspeditioner, havde gravet adskillige gange i Grønland og 7 gange i Alaska samt været ansat ved flere amerikanske museer og universiteter.

Dengang som nu var arkæologen Jørgen Meldgaard museumsinspektør. Han har gravet i Nordøst- og Vestgrønland, i

En kaminpassiar over en kaskelottand i Humlebæk.

Alaska og Canada. På afdelingens grønlandskontor huserede i en årrække eskimolog Robert Petersen, senere professor i faget. Han imponerede ved at have hele

den eskimoiske sagnverden i hovedet og hjælpeånder i sine skuffer. I Etnografisk Samlings øvelseslokale underviste bl.a. Erik Holtved, professor i eskimologi, Johannes Nicolaisen, professor i etnografi, og George Nellemann fra Nationalmuseets 3. afdeling. De store samlinger og det spændende og inspirerende forskningsmiljø tiltrak såvel arkæologer som etnografer fra ind- og udland, og det var dengang ikke ualmindeligt, at frokostbordet midt i biblioteket trak ud en time eller to, fordi den faglige snak og udbytterige diskussion tilsyneladende var uendelig.

I udstillingerne, magasinerne og ved frokostbordet var Jens Rosing en flittig gæst, altid i strålende humør og leveringsdygtig i stribevis af spændende og fornøjelige myter og historier fra arktis. Husk, sagde han, at en god røverhistorie altid vil have større slagkraft end en kedelig beretning, hvor sand og videnskabelig den end måtte være. En dag kom Jens glad og meddelte, at han havde lagt sidste hånd på sin bog om Nordboerne i Grønland, og at han havde valgt at kalde den »Ting og Undere«. Ordet »ting« i en bogtitel fandt nogle af den ældre generation vist lidt underligt, men netop tingene og deres betydning syntes vi andre var rigtigt valgt. For Jens' egne ting havde altid fascineret og inspireret mange af os. Hans små funktionelle, kortbladede knive med håndtag af birkebark, hans skindbetrukne lommelærker, nålehylstret af en ørnevinge, hvori han har sine blyantstifter osv.

Når omtalte frokostbord nåede til kaffen greb Jens som regel ned i lommen og halede en lille pose med rensdyrtalg op,

greb i lommerne igen og smed generøst et par håndfulde kandis ud mellem kopperne. Var der snaps på bordet, kunne han ofte i en håndvending give den et velmagende tilskud af kvan-, rosenrod- eller rypekro-udtræk. Ved samme bord fandt også årets animerede julefrokoster sted, men et år midt i kvindernes ligeberettigelses- og rødstrømpekamp var det blevet det tidligere svage, nu stærke køn for meget altid at skulle stille op med hjemmelavede sild, postejer og sylter m.m. – For at genoprette freden tilbød Jens og jeg derfor at optræde som julekokkepar, længe før folk blev fortrolige med fænomenet gennem diverse TV-udsendelser. Vi gjorde det lidt nemt for os selv ved at skaffe nogle store flotte laks fra en sydgrønlandsk fjord, bagte oceaner af velmagende grovbrød og serverede en tør, iskold, slotsaftappet hvid Bordeaux vin til festmåltidet. Afdelingens kvindelige medarbejdere var begejstrede, men jeg husker at flere mandlige ansatte tydeligt gav udtryk for deres savn af sild, sylte, ost, øl og snaps.

Vi har senere optrådt sammen som kokke, især udendørs i Godthåbs fjorden, men formodentlig sidste gang på Nationalmuseet var, da vi fra Jakobshavn havde fremskaffet en dybfrossen sæl, som i udstoppet stand skulle dukke op i et åndehul i udstillingen om Netsilik-eskimoerne i Canada. Jens og jeg fik afdelingen overbevist om, at det ville være et uforsvarligt resourcespild at lade alt det herlige kød og indvoldene gå til spilde. Så dagen før den fede sæls betræk skulle afleveres til konservering, havde vi fået optøet dyret, hvorefter vi bag lukkede døre flænsede og parterede sælen i et

Godthåbsfjorden august 1987.

lagerrum ved museets forhal. Gulv, vægge og stablerne af oplysningsafdelingens boglager fik vi nogenlunde rengjort for spæk og blod, men vi slap ikke for en mindre irettesættelse, da personale og især publikum begyndte at klage over det de kaldte stanken fra vores kødgryder, det som i vores næsebor gav minder om den kolde, klare luft i Jakobshavn Isfjord.

Time efter time tilbragte vi ellers i samlingens magasiner, hvor Jens forklarede og tegnede, hvordan de utallige ting i sin tid havde fungeret. For arkæologer og etnografer, der ofte måtte registrere og publicere fragmenter og undertiden hele stykker som »ukendte redskaber«, havde Jens næsten altid et godt bud. Måske ikke altid lige holdbart i den skeptiske videnskabsmands øjne, men disse bud, som kun Jens turde give, åbnede ofte vejen for nye, enkle og undertiden indlysende tolkninger. »I kan da se og føle, hvordan dette træstykke ligger godt i

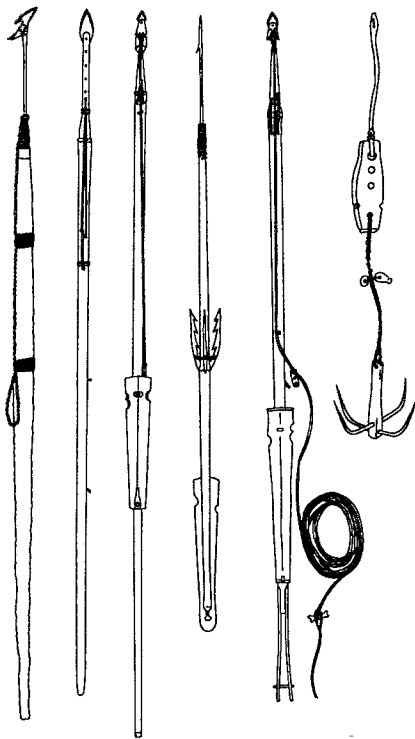
hånden, og enhver kan da se, at det har været fortsat måske ud til 40–50 cm længde, sandsynligvis til et økseskaft eller lignende«. Han havde som regel set lignende redskaber i brug i Østgrønland, og han kunne ofte forklare tingenes oprindelse og funktion ved ordenes betydning. Eksempelvis slentrede jeg en aften med Jens i Upernavik på Grønlands nordvestkyst, hvor han samlede en sammenklemt leverpostejdåse op. »Her har du en blåmuslingskal«, sagde han og vendte dåsen i hånden. »Her i Upernavik kalder de, som på østkysten, en skraber for en muslingskal. Den har i dag samme funktion, selv om den er lavet af blik.« Kedeligt var det aldrig, og adskillige har som jeg kunnet udnytte disse uformelle lektioner, som gav sandsynlige svar på mangt og meget, som ingen kunne finde i faglitteraturen.

Naturligvis er det først og fremmest som tegner og illustratør, Jens har været til stor inspiration og som sådan har lært mig utallige fiduser, når jeg har trængt mig ind på hans gebet. Ved flere lejligheder har jeg fået tegneopgaver, skriverier og foredrag, som Jens generøst har overladt mig, og vi havde det i sin tid helt fint med at være to illustratører til samme bog. Ny-udgivelsen af den oprindelige »Lærebog i fangst« fik titlen »Grønlandske fangere fortæller«, hvortil Jens leverede de ofte dramatiske fangstscener som han mestrer, mens jeg tog mig af de mangeartede fangst- og fiskeredskaber.

Selv når vi undtagelsesvis, med den andens billigelse naturligvis, har »lånt« et dyr eller et redskab hos hinanden, har der aldrig stået gnister i luften af den grund.

Hvalfangstscenen er naturligvis udført af Jens, mens redskaberne er mine. »Grønlandske fangere fortæller«.

Som en af de få tegnere mestrer Jens at tegne slædehunde i alle mulige og umulige stillinger. Og for adskillige år siden bad han mig så mindeligt om at lade være med at tegne de besynderlige skabninger, som jeg efter bedste evne lod trække slæderne. Men selv en sådan hindring er naturligvis til at omgå. – Da jeg i sin tid blev bedt om at lave fire små børnebøger om en drengs opvækst i Grønland før kolonitiden, havde jeg selvfølgelig Jens' formaning i baghovedet. Men til forlagets, Jens' og min egen store tilfredsstillelse slap jeg ud over dette dilemma ved at lade drengens fars slædehunde falde gennem isen og drukne på tragisk vis, endnu før begivenhederne virkelig tog fat.

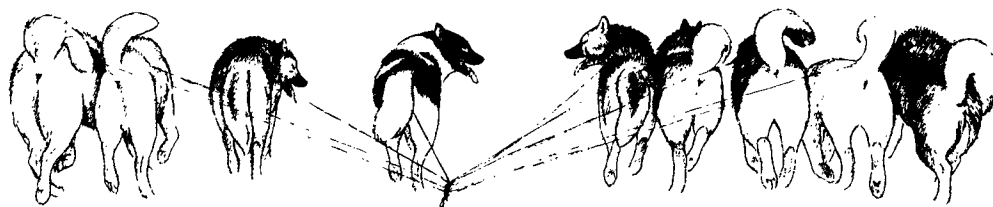
Efter over 30 års venskab er det næsten ikke til at fatte, at Jens og jeg aldrig har været rigtigt uenige om noget og aldrig er røget i totterne på hinanden. Dog er der som bekendt ingen regel uden undtagelse. Vi havde endnu ikke lært hinanden rigtigt at kende, da vi i Nuuk en aften blev inviteret til rensdyrkølle hos fælles gode venner. Jeg havde netop fået brev fra familien i Danmark om at de havde benyttet mit fravær til at investere alle husholdningspengene i en Old English Sheepdog hvalp.

Efter middagen gik det forfærdelige op for Jens, at jeg i køkkenet havde tiltusket mig renens kæmpe lårben, som jeg i min naivitet havde tænkt mig at bringe med hjem i håndbagagen til den lille nye hund. For første og forhåbentlig sidste

gang oplevede jeg Jens, ikke sur, men rasende. Han havde under hele middagen set frem til det næsten rituelle øjeblik, hvor han i køkkenet kunne spalte knoglen, trække den herlige marv ud og langsomt lade den, drysset med groft salt, glide ned gennem halsen. Hurtigt indså jeg situationens alvor og gav på hvalpens vegne afkald på kødbenet. Marven delte vi.

Selvfølgelig skulle jeg have vidst bedre. Jens havde jo tit understreget, at han var direkte efterkommer af et folk, der gennem årtusinder har fremstillet og brugt så vigtige redskaber som marvudtrækkere og marvskeer.

Men lad os for en stund vende tilbage til madkunstneren Jens Rosing. I 1965 udsendte Ernæringsrådet for Grønland

Slædehundene øverst er fra »Himlen er lav« 1979. Nederst er fra »Havets enhjørning« 1986. Trods tidsforskellen kan det godt være det samme hundespand, hvor nogle af dem har byttet plads.

